

Valentina ȘCERBANI s-a născut pe 11 ianuarie 1988 în orașul Glodeni. A absolvit Facultatea de Limbi și Literaturi Străine din cadrul Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți, după care a obținut o bursă de masterat în mediere culturală inter-mediteraneeană (Master MIM) la Universitatea Ca'Foscari din Veneția, Universitatea Autonomă din Barcelona, universitățile Paul Valéry din Montpellier și Moulay Ismail din Meknès. A debutat cu romanul *Orașul promis* (Tracus Arte, 2019), pentru care i-au fost decernate Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova la categoria „Debut, proză” și Premiul Bibliotecii „B.P. Hașdeu” pentru debut în literatură. Cartea a fost nominalizată la premiile Sofia Nădejde, la Festival du Premier Roman din Chambéry, Franța, și la Tănărul prozator al anului 2019 din România.

AgențiadeCarte.ro a propus *Orașul promis* în topul celor mai bune cărți pentru anul 2019.

În 2023, *Orașul promis* a fost tradus în limba spaniolă la Editorial Impedimenta.

Valentina Șcerbani a lucrat mai mulți ani în presa scrisă, radio și TV.

„Romanul Valentinei Șcerbani anunță o prozatoare matură, de autentică forță narativă, putere de sugestie și reprezentare artistică. Un debut cât o confirmare!”

Nina CORCINSCHI

VALENTINA ȘCERBANI

ORAȘUL
PROMIS

ROMAN

CARTIER POPULAR

Cuprins

Unu	9
Doi	13
Trei	18
Patru	23
Cinci. – Arhivarium –	28
Cinci. – Noiembrie –	30
Cinci	36
Şase	42
Arhivarium	48
Şapte. – Ultimele zile de noiembrie –	51
Opt	54
Nouă	59
Zece	64
Unsprezece	72
Unsprezece. – După o săptămână –	79
Doisprezece	83
Treisprezece	88
Paisprezece	93
Cincisprezece	100
Cincisprezece.....	107
Şaptesprezece	111
Optsprezece	116
Arhivarium	117

Unu

AZI-DIMINEAȚĂ m-am trezit vomitând apă. M-am așezat pe marginea patului până mi-am revenit, apoi mi-am dat seama că mă dureau brațele și eram transpirată. A murit mama? Am visat că un bărbat mi-a adus un plic negru cu o carte poștală pe care scria rusește *Твоя мать умерла. Приезжай скорее*^{*}. Parcă ploua. Iar picăturile nu se spărgeau de fâșia de lemn din fața casei, ci se împrăștiau în multe picături mici, gelatinoase, de mercur.

Aici, în orașul nostru, plouă rar. Se spune că toamna ar fi frumos aici. În apropiere este un lac cenușiu, iar la câțiva kilometri se află Suta de Movile și Pădurea de Stejari sau, cum i se mai zice, Țara Bâtlanilor. Stârcul-cenușiu, stârcul-de-noapte și egreta-mică își au cuiburile de mai mulți ani, dar, ca și toate celelalte, mai au puțin și vor dispărea. *Păsările vin și pleacă*, îmi spunea mama, *fără să le pese de nimic*. M-am apropiat de fereastră și am tras perdeaua. Soarele se contracta în fața geamului cu venele umflate, gata să plesnească. Mama ar fi rostit „Nu-i nimic, varicele au cauze genetice, însă, în cazul lui, problema vine cu vârsta”. Aici, în orașul lui, dimineața începe foarte devreme. Totul începe foarte devreme.

Cerul purta o umbră sidefie, iar zărilor mi se arătau stropite cu lapte. Era început de septembrie și tristețea toamnei avea destinul său.

Mi-am dorit să o văd pe mama imediat.

* Ți-a murit mama, vino mai repede (*rus.*).

Pe servanță am găsit o foaie de carnet pe care scria „La fabrică. Măncarea e în frigider”. Am băgat-o în sertar lângă celelalte douăzeci și cinci din această lună, cu aceeași înștiințare. De regulă, erau acolo extrase de cont, bonuri de masă și plicuri goale. Încă aveam obrazii pătați, iar palmele țepene, cu unghii cioplite din lemn. În hol mirosea a făină de pește. Eu miroseam a făină de pește.

Visul îmi provoca teamă. Era un semn prevestitor, un aer de moarte. De moarte devreme, suflându-mi în ceafă. M-am așezat pe un taburet și mi-am cuprins genunchii cu mâinile. Câteva minute în șir m-am legănat ținându-mi ochii strânși și încercând să revăd visul în amănunt. A fost un vis adevărat; uneori chiar realitatea e mai iluzorie, mai palidă. Bărbatul parcă era poștaș sau, mai degrabă, controlor de tren. Pantaloni, jachetă, cravată și șapcă. Când mi-a înmănat plicul, avea ochi de hermină. Așa e; până la el, n-am văzut niciun bărbat cu ochi de hermină. Nu-mi pot aminti vocea, cred că n-a avut nimic de spus. În schimb, jacheta și încălțăminte erau pline de noroi, semn că făcuse drumul pe jos.

Simțeam cum mă sufoc de la ciudățenia visului și în zadar încercam să mă descotorosesc de el; cartea poștală o vedeam aieva. M-am întors în cameră și am scotocit în toate sertarele. Mai speram să găsesc o dovadă a infirmității mele. Le-am golit până la ultimul și n-am găsit nimic, decât niște bonuri de masă, felicitări de Crăciun, fotografiile vechi, documente, o foarfecă și paginile de jurnal lăsate de Doamna. O duhoare de tutun prost m-a învăluit și mi-a făcut greață. În bucătărie era liniște și pentru prima oară am simțit cum toate lacrimile mi se prelingeau în interiorul capului. Un pumn de sare împrăștiindu-se peste urechi.

Atunci am fugit în stradă. Am pierdut autobuzul și am luat-o pe jos. Nu-mi amintesc prea bine străzile, doar sentimentul că erau pustii. Ciorile zburau pe jos, razant cu pământul, iar melcii fără casă se urcau pe garduri.

În apropiere de fabrică, două femei grase aruncau găleți de apă în drum să domolească praful și zăpușeala. Amândouă purtau pantofi scâlțiați.

La Fabrica de Pâine portarul se clătina într-un balansoar improvizat.

— La Doamna?

— La Doamna.

Semăna a mamut lănos din ultima eră glaciară. Pe lângă faldurile de grăsime din jurul gâtului, umerii lăsați și pletele dese, portarul avea un mers greoi, târât, de om fără casă. M-a condus într-o sală cu patru femei cu bonete albe pe cap. Ele scoteau dintr-un șpriț zefire, iar din altul umpleau cu frișcă eclere în formă de lebede. Am început să transpir din nou, de data aceasta din cauza cuptoarelor. Mi-am șters cu dosul hainei broboanele de sudoare de pe frunte înainte să le observe cineva.

„Mănâncă cât vrei”, îmi zice o femeie uscățivă, în timp ce alta, desfăcând un evantai, a rostit „Căldura, Ileana, e cel mai de temut dușman”.

Un radio prevestea înrăutățirea vremii. În partea opusă, câteva femeiuși frământau aluatul. Una avea ochi mărunți ca două mărgelușe carbonizate și seci, iar cealaltă, fața ovală și smeadă. Amândouă, în schimb, purtau dedesubt rochii de catifea. Și ciorapi albi mătăsoși. Părul le ajungea până la coapse. *Părul lung e un semn al nobleței*, ar fi spus mama, *dar noblețea se trece și ea*. Un bărbat slăbănog scotea tăvile dintr-un container și le încărca pe un aparat din fier.

— Săptămâna asta o să facem două mii de lei, zice fără să fie întreat.

— Mai bine ai face-o la fel de bine noaptea, îi taie vorba femeia cu ochii-mărgele. Celelalte râd și își dau ghionturi. Un vâjâit de metale zdrobește hohotele.

— Avem o comandă de la guvern, îi răspunde sec bărbatul.

Arăta sărăntoc, deși femeile ziceau că are bani. Și Doamna are bani, dar se comportă ca săracii. Eu îi detest pe săraci pentru privirile duioase. Imploară fără să spună un cuvânt. Au mâinile întinse chiar și în buzunare. Doar mama nu seamănă cu săracii. Nu are defecte. Poartă sub ochi oboseala lucrurilor înțelese devreme.

Femeile lucrează în tăcere. Cu fețele crispate și veștede. Pungile sub ochii lor se lărgesc. Toamnă două lebede pe minut. Una se uită la ceas.

— Stai liniștită, până-n seară le dăm gata, îi șoptește cealaltă.

M-am așezat la masă ca s-o aștept pe Doamna. Am stat cu minte, n-am râs, n-am mâncat, așa cum trebuie să se comporte o fată. O femeie m-a chemat să-mi arate malaxoarele și cum se face pâinea. Câteva mașini automatizate dozau aluatul în pâini de formă pătrată. Mereu am mâncat doar pâini de formă pătrată. Apoi, le lăsa la dospit într-un loc special amenajat și, într-un final, le coceau în cuptoare. A trebuit să mai treacă aproape două ceasuri până să vină Doamna. În halat alb, cu părul gălbui, cu ochii cumiți. M-a întrebat pentru ce am venit. „Ți-am lăsat mâncarea-n frigider.” „Am visat că a murit mama”, i-am răspuns.

Roțile containerului scârțâiau pe culoar. Mugetul lor era alcătuit din monosilabe lugubre. Doamna m-a apucat de obraji. „Ai străbătut tot orașul să-mi spui că ai visat că ți-a murit mama?” Una dintre femei m-a privit fără să se oprească din lucru. Bărbatul și-a dezbrăcat de față cu ele pantalonii, cămașa, bocancii și le-a aruncat într-o chiuvetă plină cu apă. M-am aplecat spre Doamna, să-i spun la ureche:

— A fost un vis adevărat, Doamnă.

— Ileana, vise adevărate nu există. Mama ta n-a murit. O să vină, mi-a răspuns Doamna, prietena mamei.

Era, se pare, o zi de joi.

Doi

VECINII beau rachiu și se bucurau de tot ce vedeau în jurul lor. Râdeau și atunci când dădeau cu pumnii în coastele femeilor ca să aibă pentru ce, într-un târziu, să le ceară iertare. Ei erau bărbați și, în felul lor, își permiteau să facă ce vor. Aici pierderile, oricât de mari ar fi fost, rămâneau doar pierderi. Femeile, în schimb, detestau alte femei, dar reușeau să te obișnuiești cu oricine. Lumea era frumoasă cu toate monstruozițiile ei. Ultima dată când l-am văzut pe tata bând rachiu, îmi lăsase o gaură în paltonul de lână. Întunericul îi linsese fața și-l luminase la față. Scaunul era prea înalt și scrumul de țigară a nins peste brațele mele, așa cum stăteam cuminte pe genunchii lui. A fost demult, dar văd și acum scurmiera, o fostă conservă, umplându-se cu mucuri de țigară. Prietenii lui nu aveau dinți, iar tata îi avea acoperiți cu mușgai. Mama, draga de ea, îmi spunea „Chiar și atunci când visezi că bei rachiu, vei avea parte de foarte multe necazuri”. Când am întrebat-o de ce, mi-a răspuns „Din cauza fructelor care sunt fermentate”.

Bineînțeles, de la înălțimea lui de bărbat uriaș, tata reușea să seducă orice femeie. Mai întâi le plimba cu Volga, cu prima Volgă din oraș, iar mai apoi, cu motocicletă rusească cu ataș. La început, ele își leagă nodul batistei în vârful capului, deasupra frunții, iar într-un final, îl leagă sub barbă. Când să-i spună ceva tatei despre mine, cam toate îi zic: „Твой ребенок сирота при живом отце”.*

* Copilul tău e orfan cu tată în viață (rus.).

Așadar, cum îi priveam pe vecini bând rachiu în curtea blocului și veselindu-se, în spatele meu a sărit Voica, din casa alăturată, o fată bolnavă, cu picioarele lungi și foarte albe. „Știai că la noi în oraș este o familie întreagă cu buză de iepure?” Mi-a surâs copilărește, cu toți dinții măcinați în gură, cu limba sfârtecată de vreme, cu obrajii stacojii și ochii mici; doi sâmburi de pepene. Purta o haină largă cu dungii. M-am speriat și am început să zbor peste bolovanii cenușii și peste găuri, pe străduțele umplute cu pulbere, pe lângă școală, pe lângă cimitirul cu bufnițe, pe lângă prăvălia lui Melinte. Pe strada alăturată lătrau doi câini la soarele ascuns în frunzele ovale de arin, lipicioase și păroase, ca două mâini de bărbat ținând în palme o bilă.

Atunci le-am văzut.

Îmi amintesc de parcă s-ar întâmpla chiar acum. Totul s-a întâmplat atât de repede, încât nici nu mi-am dat seama că, de fapt, mă căutau pe mine. Mai întâi erau două puncte. Apoi a trecut autobuzul și le-a acoperit cu un nor greu de praf. Și iar le-am văzut. Le-au văzut toți oamenii din oraș.

Două femei veneau pe biciclete. La vreo zece metri distanță le-am recunoscut. Erau surorile mamei. Nu m-am gândit nicio clipă să le revăd. Nu le mai văzusem de atât de mult timp, încât am uitat că există. Nu aveam niciun motiv să le aștept, nu aveam niciun motiv să mă aștepte. Dar erau acolo, în carne și oase.

— Ileana, uite-o, Ileana! a strigat deodată Maria, sora mai mare.

— E Ileana, a confirmat cealaltă, aplecându-se spre mine să-mi vorbească.

Câțiva pensionari s-au adunat în jurul nostru. Se comportau ca niște copii hipnotizați care vedeau pentru prima oară personaje deghezate. Au mormăit sub nas și peste câteva minute s-au îndepărtat lăsând în urma lor o tăcere copleșitoare. N-am spus nimic, deși venirea surorilor mamei m-a neliniștit. O tristețe ușoară mi-a acoperit dintr-odată oasele. Maria a sărit prima de pe bicicletă, în

mijlocul drumului, cu mâinile înfipite-n buzunare, cu picioarele depărtate. Avea părul roșu și buzele vinete, mărgelile verzi, tricou sângeriu, fustă neagră și dresuri galbene. A scos dintr-o tabacheră metalică o țigară roz, sucită la capăt ca o bomboană. Bricheța a produs un sunet ciudat la aprindere, de parcă în loc de gaz lichid ar fi avut praf de pușcă. Cealaltă purta un pardesiu scurt, acoperindu-i aproape în totalitate tricoul negru. Eșarfa îi cuprindea neglijent părul prins haotic la spate. Era frumoasă, cu blugii răsuciți ca să lase mai mult spațiu bocancilor bine lustruiți.

Eșarfa a lunecat pe trupul ei tare, în jos, *dar nu o ridică*. Soarele fuge spre cer. M-am cățarat pe un bolovan să le văd mai bine.

Câțiva orașeni țărănoși au ieșit din cafeneaua de vizavi să le privească. Bărbații, ghionțiți de nevestele lor, s-au așezat mai în spate, iar femeile cu basmale pe cap și pestelci se aranjaseră în linia întâi. Au venit și vreo patru tineri, iar unul din ei avea o față solemnă de parcă ar fi recitat poeme de dragoste. La gât avea agățată o inscripție: „Poet public. Dați-mi orice subiect și vă scriu o poezie”.

— Vor s-o ia? întrebă o femeie.

— O vom lua.

Femeile au rămas acolo, fără să facă prea multe mișcări, în timp ce bărbații și-au pus pălăriile de paie pe cap și s-au întors la găocile lor. Un scrânciob scârțâia în depărtare.

— Să le spună cineva s-o mai lase! strigă dintr-odată o vecină.

Maria a privit cu dispreț capetele mătăhăloase ale femeilor și scuipase, ca mai târziu, să șteargă balele cu vârful bocancului. Apoi, cealaltă a făcut un pas înainte să-i spună femeii cu replica să-și vadă de treabă. A scos din buzunar un creion și o hârtie mototolită ca să-și noteze ceva. Celelalte femei m-au privit cu milă, dar n-au protestat, *să fie ce-o fi*.

Unele au luat-o spre centrul orașului, iar băiețandrii au dispărut pe ulițele pline de praf, spre monumentul lui Lenin. „Pute a comunism și a singurătate”, a zis în cele din urmă Maria, iar

cealaltă i-a răspuns doar „Îhi”. Orașul se subția ca un șarpe, din drum până-n ușile de salcâm.

În casă, Doamna a tras draperiile galbene, „ca lumina soarelui să nu pătrundă în cameră”. A lăsat doar o fereastră neacoperită „pentru a împlânzi aerul”. Cele două surori m-au rugat frumos să-mi fac bagajele și să le aștept la parter.

— A murit mama? le-am întrebat.

— Nu spune prostii, au răspuns două glasuri. Am început să plâng cu sughițuri și m-am așezat pe podea, după ușă. Auzeam doar frânturi de cuvinte, fraze rupte, iar unele vorbe erau de nedeslușit. Toate trei vorbeau în șoaptă și rareori ridicau tonul vocii. Am început să-mi lovesc pieptul și să răsufliu pe nări, *liniștește-te, liniștește-te*.

A urmat o tăcere cam lungă. Un foșnet de hârtii. Apoi un oftat. După asta, Doamna le-a servit cu cafea și le-a propus să le dea un kilogram de drojdie. Aducea multă drojdie de la Fabrică și toți vecinii o iubeau pentru asta. Și unt. Mâncam untul fără discernământ. Mătușile mele au acceptat și, pe deasupra, au întrebat dacă nu cumva avem conserve sau cârnați. Doamna a deschis îndată dulapul în care păstra cerealele și bunătățile ca să umple o cutie de carton cu paste făinoase, cereale de grâu, pate de porc, conservă de pește și drojdie. Cârnați nu avea, dar le-a dat ultimele costițe afumate. Maria a plescăit mulțumită: „Ești cea mai bună prietenă pentru sora noastră”.

După zgomote și mișcări, am înțeles că se pregătesc să plece. Înainte de a închide ușa, Maria i-a spus Doamnei: „Fie, cum vrei; azi să rămână, dar mâine ne-o trimiți cu primul autobuz”.

După ieșirea lor, Doamna a rămas încă mult timp în picioare. Avea patruzeci și trei de ani. M-a întrebat dacă mă simt bine și i-am răspuns că da. Îmi amintesc că mama mi-a vorbit mereu frumos despre ea. Au absolvit amândouă aceeași școală de economie. Aveau și poze de la Murmansk. Și de la Odesa.

Aici nu e ca-n Odesa, spunea mama uneori, *la Odesa este Marea Neagră*. Mama îmi povestea aproape în fiecare zi despre locuri și orașe cu mare în care urma să ne mutăm, pentru că „un oraș fără mare e o casă fără ferestre”. În afară de Odesa, eu mi-aș fi dorit să mergem în Praga. Într-un vis mai vechi am fost în Praga, după ce am văzut niște străzi pietruite într-o revistă *National Geographic*. Titlul: „Praga este uriașă”. Am stat în casa unei femei pe care o întâlnisem într-un vis și mai vechi, doar că era mai tânără. Nu știam că oamenii din vise îmbătrânesc și se mută dintr-o țară în alta. Migrează și ei. Dar se vede că și visele au termenul lor. Când m-a văzut, a exclamat: *Ileana, ce mare te-ai făcut!* Apoi, m-a servit cu înghețată de casă. În realitate, nu mâncasem vreodată înghețată de casă. Era galbenă, *are galbenuș de ou*. Era bine în Praga. Aș fi vrut să prind rădăcini.

În noaptea aceea, sub plapumă, am văzut cerul vânat, cu soarele înfipt în el ca o broșă de aur, nici nu se contracta, nici nu se dilata. Într-o zi voi înghiți pământul, spunea soarele câteodată, *voi înghiți pământul*. Vorbea aiurea, eu nu-i răspundeam nimic, ca povestea de sub plapuma groasă să nu se termine. Apoi, când se stingeau toate luminile, intram într-o casă frumoasă, pictată în patru culori, cu perdele de velur și ferestre gigantice, cât ușile cât blocurile cu patru etaje, și acolo stăteam ore în șir, iar după alergam înapoi, dintr-o cameră-n alta, dintr-o cameră-n alta, dintr-o cameră-n alta, în speranța că nu voi găsi un drum înapoi; până ajungeam să tremur ca un câine credincios la poalele stănei, la poalele patului. În lumea mea veche, de umăr mă ținea Doamna.

„Mama e bine”, mă mângâia pe cap. „Mama e bine”, mă mângâia pe cap.

În noaptea aceea mi-au crescut unghiile. Aveau pete albe.

„O să te înnoiești”, mă mângâia pe cap. „O să te înnoiești”, mă mângâia pe cap.